УДК 327.58(560=222.5):061.1ЄС

І. М. Червінка
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПЕРСПЕКТИВИ ВРЕГУЛЮВАННЯ КУРДСЬКОГО ПИТАННЯ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ТУРЕЧЧИНИ ДО ЄС

Розглянуто курдську проблему та її особливості, історію боротьби курдського народу за самовизначення в Туреччині. Проаналізовано чинники, що ускладнюють врегулювання конфлікту. Вивчено проблеми та перспективи вступу Туреччини до ЄС. Значна увага приділяється можливостям вирішення курдського питання та забезпечення прав курдів в контексті європейської інтеграції Туреччини.

Ключові слова: етнополітичний конфлікт, курди, Туреччина, Європейський Союз.

На сучасному етапі курдська проблема займає чільне місце серед етнополітичних конфліктів. Врегулювання даного конфлікту є надзвичайно важливим для збереження міжнародного миру і безпеки, оскільки його загострення неодноразово спричиняло застосування сторонами збройних методів, переслідувань, репресій і навіть терористичних актів.

Курдське питання ускладнюється рядом факторів, зокрема, великою кількістю зацікавлених сторін, що призводить до виникнення різних підходів до його врегулювання та використання з цією метою різних методів, які часто мають насильницький характер. Це, в свою чергу, лише ускладнює ситуацію через неможливість досягнення консенсусу та прагнення одноосібного прийняття рішень, в той час як дана проблема потребує об'єднання зусиль та політичної волі усіх зацікавлених держав для мирного вирішення існуючих протиріч.

Важливим фактором для врегулювання даного конфлікту на сучасному етапі є його інтернаціоналізація, зростання уваги до нього інших держав, зокрема європейських, що пов'язано з небезпекою виникнення загрози міжнародному миру і безпеці у випадку ескалації конфлікту та переходу його у збройну фазу.

Дослідженням курдської проблеми займалося багато вчених, оскільки її складність та нагальність зумовлює потребу її подальшого вивчення, а відсутність прийнятного вирішення на сучасному етапі – необхідність пошуку нових механізмів її врегулювання. В Україні вивченням даної проблематики займалися Бхарі Абдула Хадер та Гама Алі Кадер Макван. Цікавими для нашого дослідження є вивчення курдського питання в працях С. Задонського, Ю. Кудряшової, К. Хьюстона (Houston), Д. Макдауелла (McDowall) тощо.

Основною метою статті є дослідити зародження та розвиток протистояння між конфліктуючими сторонами, історію розгортання курдського національно-визвольного руху, особливості становища курдів в кожній з чотирьох держав (Туреччина, Ірак, Іран, Сирія). Важливим завданням є довести наявність високого рівня національної свідомості у курдського народу, правомірність його вимог і прагнень та можливість досягнення спільного вирішення конфлікту мирним шляхом.

Особливу увагу варто звернути на становище курдів в Туреччині та перспективи його покращення у зв'язку з її європейськими прагненнями. Адже на сучасному етапі бажання Туреччини вступити до Європейського Союзу є важливим чинником, що сприяє можливості позитивного впливу європейських держав на вирішення курдської проблеми.

Тривалий процес європейської інтеграції Туреччини розпочався ще в 1963 році, і лише в 2005 розпочалися попередні переговори про вступ Туреччини до ЄС. При цьому ідея європейської інтеграції Туреччини зазнає значної критики через наявність серйозних заперечень, і якщо деякі з них, як, наприклад, географічний чинник (лише 3 % території Туреччини належать до Європи) можна легко спростувати через відсутність географічних вимог в Копенгагенських критеріях та прецедент вступу до ЄС Кіпру, то вирішення деяких проблем зовнішньої та внутрішньої політики, в тому числі і курдського питання, потребує значних зусиль з боку уряду Туреччини.

Загалом, цей зовнішньополітичний вектор Туреччини тривалий час залишається нереалізованим через ряд факторів, що сповільнюють процес її вступу до ЄС. Поряд з недостатнім економічним розвитком, з якого випливає потреба економічної лібералізації та фінансових вливань Євросоюзу в економіку Туреччини, прогнозованим зростанням ісламського впливу та міграційних потоків, близькістю до вогнищ конфліктів на Близькому Сході та Кавказі, значним впливом військових у внутрішній політиці країни та корупцією чільне місце займає потреба політичної демократизації країни, яка включає, зокрема, необхідність забезпечення інформаційної відкритості та свободи слова, дотримання прав людини, забезпечення прав національних меншин тощо.

З точки зору нашого дослідження важливими в контексті політичної демократизації країни є вимоги ЄС стосовно вирішення курдського питання, зокрема надання курдам права вільно розмовляти власною мовою та повага до національно-культурної ідентичності курдського народу.

Важливо, що затягування процесу вступу країни до ЄС може мати двосторонні наслідки: з одного боку позитивним наслідком небажання ЄС послаблювати вимоги є активізація діяльності уряду Туреччини щодо виконання цих вимог, що може позитивно вплинути на внутрішньополітичну ситуацію в країні, в тому числі і на становище курдів; з іншого боку – надмірне незадоволення європейської спільноти перспективою вступу Туреччини до ЄС та постійне гальмування цього процесу може призвести до зменшення популярності ідеї європейської інтеграції серед населення Туреччини. Такі тенденції спостерігаємо вже сьогодні: згідно опитувань Європейського фонду Туреччини з освіти і наукових досліджень (Tavak) у 2012 році вступ Туреччини до ЄС підтримали лише 17% населення країни, в той час як в 2011 році їх частка становила 34%. Крім цього, майже 80% опитуваних не вірять, що Туреччина взагалі коли-небудь приєднається до ЄС (Idiz) [12].

Таким чином, спостерігаємо зростання негативного ставлення до європейських прагнень Туреччини серед її населення. На вирішення курдського питання це може вплинути негативно, адже перспектива європейської інтеграції сприяє прискоренню процесів демократизації

Туреччини, контролю за дотриманням прав людини, свободи слова, забезпеченням прав національних меншин і т. д.

Європейський вектор зовнішньої політики Туреччини є дуже важливим для вирішення курдського питання ще й тому, що на сучасному етапі світова спільнота лише таким чином може вплинути на його врегулювання. Зазвичай питання такого характеру вважаються сферою внутрішньої політики держави, тому ані інші держави світу, ні міжнародні організації не втручаються в їх врегулювання, за винятком рідкісних випадків, коли вони, переходячи у збройний конфлікт, відверто загрожують міжнародній безпеці.

На нашу думку, подібні етнополітичні конфлікти, втрачаючи свій внутрішньодержавний характер, повинні вирішуватися за безпосередньої участі міжнародних організацій з метою попередження їхнього загострення та уникнення насильства. Оскільки сьогодні міжнародні організації вдаються до таких дій лише у випадку крайньої необхідності, єдиним можливим вирішенням даної наболілої проблеми є задоволення вимог ЄС щодо курдського питання і врегулювання його шляхом дотримання національних та культурних прав курдського народу, а також забезпечення їхніх політичних прав, до прикладу, наданням їм автономії.

Як відомо, в Туреччині переслідування курдського народу досягали часом величезних масштабів, а сам факт існування курдів як окремого народу заперечувався. Звичайно, це твердження не відповідає дійсності, а існування курського народу є безсумнівним фактом. Що ж стосується Курдистану (держави курдів), то, вивчаючи історичні факти, спостерігаємо її коріння в далекому минулому.

Курдистан (курд. Kurdistan) – етногеографічна область в південно-західній частині Євразії, в межах якої курди складають абсолютну чи відносну більшість населення (Kurdistan Encyclopedic Dictionary Brockhaus and Efron: In 86 volumes, 1890–1907) [5]. В стародавні часи ця територія перебувала у складі багатьох держав, серед яких Урарту, Ассирія, Візантія, Імперія Сельджуків тощо. В 1639 році вона була розділена між Османською та Перською імперіями, в складі яких перебувала до початку XX століття.

Під час Першої світової війни, в ході якої провідні держави намагалися захопити якомога більше колоній, володіння Османської імперії, в тому числі і Курдистан, розділили між собою Великобританія та Франція (за згоди царської Росії), підписавши в 1916 році угоду Сайкса-Піко (підготовлену англійським дипломатом Марком Сайксом та французьким дипломатом Франсуа Жорж-Піко), згідно якої: Великобританія отримувала території в Іраку та Зайорданні, а також в деяких князівствах Аравійського півострова, а Франція – в Лівані, Сирії, Північному Іраку та Південно-Східній Анатолії. Лише Палестина, за виключенням Хайфа та Акки, підлягала міжнародному управлінню (Diplomatic Dictionary, 1948) [2].

Ця угода стала основою Севрського мирного договору 1920 року, укладеного після закінчення Першої світової війни між країнами Антанти та Туреччиною, який поряд з іншими домовленостями передбачав для курдів право на самовизначення та можливість створення власної держави. Зокрема, в ст. 62–64 передбачалося відокремлення Курдистану від Туреччини та створення англо-франко-італійської комісії для визначення меж цієї території. Згодом Рада Ліги націй, у разі, якщо визнає населення цієї території «здатним до незалежності», повинна була надати їй автономію (Diplomatic Dictionary, 1948) [2]. Таким чином втілювалася в життя ідея надання бездержавним націям права на самовизначення, закріплена в 14 пунктах В. Вільсона, в одному з яких стверджувалося: «Турецькі частини Османської імперії, в сучасному її складі, повинні отримати забезпечений і міцний суверенітет, але інші національності, що нині знаходяться під владою турків, повинні отримати недвозначну гарантію існування і абсолютно непорушні умови автономного розвитку» (Wilson's Fourteen Points. History of the United States in the documents) [9].

Проте невдовзі Севрський мирний договір було переглянуто. Причиною цього стала перемога Кемалістської революції в Туреччині та прихід до влади уряду Мустафи Кемаля Ататюрка. На становище Курдистану це вплинуло негативно: незважаючи на те, що під час революції Ататюрк обіцяв курдам автономію та захист їхніх національних прав в обмін на їхню підтримку, після його перемоги курди не отримали обіцяного, а їхні партії (Курдська радикальна партія, «Курдська партія» тощо) були оголошені поза законом. Більш того, замість Севрського мирного договору, який давав їм можливість реалізувати власне право на самовизначення, 14 липня 1923 року було укладено Лозаннський, який не передбачав для курдів такого права, а частина Курдистану відійшла до Іраку та Сирії. Хоча в межах Іраку, який на той час був підмандатною територією Великобританії, визнавалося право курдів на створення власного уряду, насправді воно мало залишитися нереалізованим. В інших же державах курди не мали навіть такого декларативного права, більш того, їх навіть не визнавали національною меншиною.

На нашу думку, значення Севрського мирного договору для дослідження курдського питання є дуже важливим, адже він підтверджує правомірність вимог курдського народу щодо самовизначення. Те, що згодом його було замінено на Лозаннський договір, є наслідком зміни влади в Туреччині і не може бути свідченням неповноцінності курдів як народу та причиною відмови їм у реалізації їхніх прав. Особливістю процесу реалізації права на самовизначення після Першої світової війни було те, що, маючи випадковий (якщо, точніше, вибірковий), а не закономірний характер, він надавав деяким націям можливість реалізувати своє право на самовизначення (там, де це було необхідним для підтримки рівноваги сил) та залишав напризволяще інші, якщо реалізація їхніх прав не потрапляла у русло «великої політики» або наштовхувалась на перешкоди.

Отже, після приходу до влади Кемаль Ататюрк розпочав реформи, які включали поширення турецького націоналізму серед населення для зміцнення нації. Усі меншини всередині держави були зараховані до лав турецького етносу, і курди, які на той час становили близько 20 % населення країни, не були виключенням. Відбувалося насадження турецької мови та культури, всі ж інші мови заборонялися та переслідувалися. Націоналізм Ататюрка був спрямований не проти інших держав, а проти національних меншин всередині Туреччини; за його допомогою Ататюрк намагався побудувати моноетнічну державу, насаджуючи турецьку ідентичність та дискримінуючи тих, хто намагався зберегти свою самобутність (Kudrjashova) [4].

Невиконані обіцянки Кемалістської революції та посилення переслідувань спричинили масове повстання в лютому 1925 року, яке, однак, закінчилося поразкою курдів. Після цього репресії досягли небувалих масштабів:

масові вбивства та депортації, покарання за найменший прояв симпатії до курдського народу, переслідування курдської мови та культури, заборона вживання термінів «курд» та «Курдистан» (Zadonskij S.) [3] – всі ці засоби на протязі багатьох років спрямовувалися на знищення курдської ідентичності.

Однак повстання курдів спалахували знову, зокрема, в 1927 –1930 рр, коли було створено Араратську Курдську Республіку (Houston 2008, p. 52) [11, с. 52], яка, будучи самопроголошеною та не отримавши визнання з боку міжнародної спільноти (зокрема, Ліги націй) та курдського населення сусідніх держав, проіснувала лише до 1930 року.

Наступним важливим етапом в боротьбі курдського народу стали 70-ті роки, коли національно-визвольний рух курдів активізується. Зокрема, в Туреччині в 1978 році було створено Робітничу партію Курдистану на чолі з Абдуллою Оджаланом, яка в 1984 році оголосила війну уряду Туреччини. Основною своєю метою партія проголосила надання курдам культурної автономії, збереження національної самобутності, зрівняння курдів у правах з турками, відкриття національних шкіл, теле- та радіомовлення на курдській мові, а найголовніше – надання Турецькому Курдистану політичної автономії з подальшим відділенням від Туреччини (Zadonskij) [3].

Робітнича партія Курдистану (РПК), ідеологія якої має тоталітарний характер, все ж набула значної популярності серед курдського населення, що зазнавало постійного гноблення і переслідувань в Туреччині. Військові дії РПК було припинено 1998 року, коли її лідер А. Оджалан був заарештований, після чого бойові акції відновлюються аж в 2005 році.

З метою привернути увагу європейських країн до курдської проблеми, РПК застосовувала терористичні акти, здійснювала напади на турецькі дипломатичні та комерційні установи в Західній Європі (1993 та 1995 роки) (Bhari Abdula Hader, 2000) [1].

Застосування терористичних актів є одним з тих факторів, що ускладнюють курдську проблему, адже демократичні країни, виступаючи проти тероризму, не схвалюють його застосування у будь-яких цілях. Однак це питання є дуже суперечливим і складним, адже РПК ніколи не використовувала методи терору проти мирного населення, а терористичні акти були швидше вимушеними методами, як і у більшості такого роду конфліктів, коли безвихідь та неефективність інших методів, а також пасивність з боку світової спільноти не залишають національно-визвольним рухам іншого вибору. Хоча, звичайно, схильність до застосування військових методів для світової спільноти може бути свідченням відсутності у курдського народу миролюбності та здатності до творення власної державності на засадах демократії.

Серед інших курдських партій варто згадати створену в 2012 році партію Худа-Пар (намір, на Божому шляху), основою якої стала заборонена організація Мустазаф-Дер. Цікаво, що моделлю для цієї партії були обрані Хезболла, ХАМАС, Брати-мусульмани, відомі своїм радикалізмом (Civaoglu) [10]. Цей факт лише підкреслює ступінь розчарування курдського народу у мирних методах та прагнення вирішення курдської проблеми радикальними засобами.

Як уже зазначалося, є кілька факторів, що ускладнюють врегулювання курдської проблеми. По-перше, це те, що територія Курдистану знаходиться під владою не однієї, а чотирьох держав. При цьому становище курдського народу в кожній з них має свої особливості. До прикладу, іракські курди зараз перебувають в найкращих умовах, проте така ситуація виникла не внаслідок лояльності іракської влади, а навпаки, внаслідок її агресивності та прагнення до захоплення нових територій, що спричинило реакцію світової спільноти, повалення диктаторського режиму та покращення становища курдів. Проте в минулому іракські курди зазнали масштабних переслідувань, аж до геноциду, прикладами чого є застосування Іраком хімічної зброї проти курдського населення м. Халабджа, операція «Анфаль» – масове винищення чоловічої частини курдського населення Іраку, жертвами якого стали більше 180 тис. чол. тощо.

На території Ірану курди не лише не мають подібних прав, більш того, вони зазнають постійного релігійного гноблення, адже Іран – ісламська держава шиїтського віросповідання, а курди є сунітами. В Ірані не визнається етнічне різноманіття та рівноправність усіх віросповідань. Обидва фактори негативно відображаються на становищі курдів, права яких постійно порушуються.

В Сирії кількість курдського населення найменша (8 % (близько 1,5 млн. чол.), в той час як в Туреччині частка курдського населення становить 23 % (16 –20 млн.), в Іраку – 23% (6 млн.), в Ірані –10% (7 млн.) (McDowall 2004, p. 3-4) [13, с. 3-4]), проте тут курди теж на протязі багатьох років зазнавали переслідувань та дискримінації, їхня мова була заборонена, а права порушувалися. Під час нещодавніх подій Арабської весни 2011 року курди захопили владу на північному-сході країни і, залишаючись нейтральними щодо сторін конфлікту, взяли на себе управлінські функції та вжили певних заходів для захисту своїх національних прав, зокрема, відновили навчання курдською мовою. При цьому, як стверджує член курдської партії «Демократичний союз» (яка має тісний зв'язок з Робітничою партією Курдистану) Ардар Халіль, курди вбачають вирішення свого питання у створенні автономії. Вони не збираються забирати території інших країн на Близькому Сході, а лише прагнуть забезпечити курдському народу його права (Syria: Kurds win back the autonomy) [8].

Звичайно, такий стан речей непокоїть Туреччину, яка вважає, що посилення національно-визвольного руху курдів у Сирії може спричинити активізацію дій РПК, спрямованих на досягнення незалежності курдського народу.

Як і в більшості конфліктів такого виду важливою причиною небажання держав надати незалежність бездержавним націям є економічний чинник. Територія, на яку претендують курди, є багатою на нафтові запаси, тому для усіх чотирьох держав (Туреччини, Іраку, Ірану і Сирії) втрата цих ресурсів є суттєвим недоліком ідеї незалежного Курдистану.

Тим часом становище курдів, крім переслідувань, репресій, геноциду, культурного та релігійного гноблення, ускладнюється ще одним важливим фактором – існуванням небезпеки асиміляції (Bhari Abdula Hader, 2000) [1]. Адже народ, що тривалий час перебуває під чужою владою, при цьому в межах не однієї, а чотирьох держав (основна частина курдів), тобто піддається впливу різних культур, мов, релігій, може з часом втратити свою національну ідентичність і розчинитися в масі інших народів.

Однак зруйнувати національну ідентичність надзвичайно важко, особливо, якщо певному народу притаманні наступні ознаки:

1. значна чисельність – наприклад, курди, за різними підрахунками, складають 20-40 мільйонний народ;

2. компактне проживання на своїй етнічній території – курди проживають в межах чотирьох держав, проте на території однієї етногеографічної області – Курдистану;

3. наявність ресурсного потенціалу, який міг би стати матеріальною основою майбутньої держави. Курдистан багатий покладами нафти: неподалік Кіркука, Ханекіна, на північ від Мосулу (Іракський Курдистан), під Керманшахом (Іранський Курдистан), в трикутнику Гарзан – Гермик – Раман (Сірійський і Турецький Курдистан); іншими мінеральними ресурсами, зокрема, хромовими, мідними, залізними, урановими рудами; а також значними водними запасами (Тигр, Євфрат та багато інших гірських річок), які представляють цінність не лише з огляду на запаси прісної води, а і через свій величезний енергетичний потенціал (The Kurds and the Kurdish question) [7]. Наявність ресурсів перешкоджає розмиванню національної ідентичності, оскільки є аргументом на користь можливості створення власної держави.

4. культурні та релігійні цінності, власна мова, що сприяють високому рівню національної свідомості, розумінню своєї приналежності до конкретної нації – у курдів яскраво виражені.

Протягом багатьох століть курдам вдавалося зберегти свою національну ідентичність та уникнути асиміляції, проте тривалий процес національного гноблення має свої негативні результати, наприклад, перехід до радикальних методів боротьби та укорінення відчуття національної образи у свідомості більшості курдів.

Як уже зазначалося вище, на сучасному етапі європейські прагнення Туреччини сприяють врегулюванню курдської проблеми. Перші кроки в напрямку виконання вимог ЄС щодо вирішення курдського питання почали здійснюватися після приходу до влади в Туреччині партії поміркованих ісламістів на чолі з Тайіпом Ердоганом у 2002 році. Новою владою було підготовлено спеціальний план врегулювання курдської проблеми – «Демократичне відкриття» («Demokratik Açılım»), який, зокрема, передбачав роботу першого державного курдського телеканалу – TRT-6, появу газет курдською мовою, відкриття шкіл з навчанням курдською мовою, амністію бойовикам РПК, які добровільно склали зброю тощо (Kurdish window to Europe) [6]. Важливими стали заходи, спрямовані на подолання відсталості південно-східної частини країни, де і проживають курди, з метою ліквідації соціально-економічних причин сепаратистських прагнень курдів.

Тобто, зважаючи на те, що раніше в Туреччині не визнавалося ані існування окремого курдського народу, ні наявність курдської проблеми загалом, ці кроки стали значним прогресом на шляху до мирного врегулювання курдського питання.

На нашу думку, мирне вирішення курдського питання є можливим в недалекому майбутньому. На це позитивно може вплинути той факт, що значна частина курдського населення Туреччини не вимагає незалежності, а прагне лише визнання курдської ідентичності, забезпечення дотримання прав курдів та недопущення переслідувань, репресій та примусової асиміляції курдського народу. Цю позицію висловлюють і лідери РПК Абдулла Оджалан та новий голова РПК Мурат Карайилан. Вони заявляють, що, не будучи сепаратистами, прагнуть лише визнання існування курдів, їхніх культурних та політичних прав та побудови демократичної правової держави в Туреччині (Kurdish window to Europe) [6].

Бібліографічні посилання

1. Бхарі Абдула Хадер Курдська проблема в міжнародних відносинах на Близькому та Середньому Сході в середині 70–90-тих рр. : Автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.04 / Бхарі Абдула Хадер / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2000. – 19 с.

2. Дипломатический словарь. [Электронный ресурс] / сост. А. Я. Вышинский, С. А. Лозовский. – М. : Государственное издательство полит. литературы, 1948 – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_diplomatic/1124.

3. Задонский С. Решение курдского вопроса в Турции [Электронный ресурс] / С. Задонский // Институт Ближнего Востока – Режим доступа: http://www.iimes.ru/rus/stat/2002/25-09-02.htm.

4. Кудряшова Ю. Турецкий опыт для Казахстана [Электронный ресурс] / Ю. Кудряшова // Информационно-аналитический центр – Режим доступа: http://www.ia-centr.ru/expert/1269.

5. Курдистан // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: В 86 томах (82 т. и 4 доп.). – СПб., 1890–1907.

6. Курдское окно в Европу [Электронный ресурс]. Сайт Первого украинского исламского информационного агентства UMMA inform. Режим доступа: http://umma.ua/ru/article/article/2012/11/10/16520.

7. Курды и курдский вопрос. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://kurdistan2706.livejournal.com/2793.html.

8. Сирія: курди відвойовують автономію [Електроний ресурс] – Режим доступу: http://ua.euronews.com/2012/11/09/kurds-consolidate-while-war-rages-in-rest-of-syria/.

9. Четырнадцать пунктов Вильсона. История США в документах. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.grinchevskiy.ru/1900-1945/chetirnadcat-punktov.php.

10. Civaoglu G. New Kurdish Islamic Party Forms To Rival AKP in Southeast Turkey. [Electronic resource] / G. Civaoglu. Access mode: http://www.al-monitor.com/pulse/politics/2012/12/a-new-party-in-the-southeast.html.

11. Houston C. Kurdistan: crafting of national selves / C. Houston // Indiana University Press. – 2008. – 186 p.

12. Idiz S. The EU did you say? [Electronic resource] / S. Idiz // Hürriyet Daily News. Access mode: http://www.hurriyetdailynews.com/the-eu-did-you-say.aspx?pageID=449&nID=28474&NewsCatID=416.

13. McDowall D. A Modern History of the Kurds: Third Edition / D. McDowall // I. B. Tauris. – 2004. – 504 p.

Червинка И. Н. Перспективы урегулирования курдского вопроса в контексте интеграции Турции в ЕС

Рассмотрены курдская проблема и ее особенности, история борьбы курдского народа за самоопределение в Турции. Проанализированы факторы, затрудняющие урегулирование конфликта. Изучены проблемы и перспективы вступления Турции в ЕС. Значительное внимание уделяется возможностям решения курдского вопроса и обеспечения прав курдов в контексте европейской интеграции Турции.

Ключевые слова: этнополитический конфликт, курды, Турция, Европейский Союз.

Chervinka I. Prospects for the Kurdish question settlement in the context of Turkey's integration to the European Union

At present the Kurdish problem ranks highly among ethnopolitical conflicts. The settlement of this conflict is essential for the maintenance of international peace and security, as its aggravation has repeatedly caused using military methods of persecution, repression and even terrorist attacks.

Kurdish issue is complicated by several factors, including a large number of stakeholders, causing different approaches to the settlement of Kurdish issue and using for this purpose different methods that are often violent. This, in turn, only complicates the situation because the problem requires joint efforts and political will of all states concerned for a peaceful resolution of existing contradictions.

The article examines the emergence and development of

the confrontation between the conflicting parties, the history of the deployment of Kurdish national liberation movement, features of the Kurds'situation in each of four states (Turkey, Iraq, Iran, Syria). It is important to demonstrate a high level of national awareness of the Kurdish people, the legitimacy of their demands and aspirations and the ability to reach a joint solution to the conflict peacefully.

Particular attention should be paid to the situation of the Kurds in Turkey and to the prospects for its improvement because of the European aspirations of Turkey. At present Turkey's desire to join the European Union is an important factor contributing to the possibility of positive influence of European powers on solving the Kurdish problem.

In terms of our research an important factor in the context of political democratization of the country is the EU requirement to solve the Kurdish issue, including providing the Kurds the right to freely speak their own language and respect for national and cultural identity of the Kurdish people.

Keywords: ethnopolitical conflict, Kurds, Turkey, the European Union.

References

Bhari Abdula Hader, 2000. *Kurds'ka problema v mizhnarodnih vidnosinah na Bliz'komu ta Seredn'omu Shodi v seredini 70 – 90- tih rr. : Avtoref. dis* [The Kurdish problem in international relations in the Middle East in the mid 70's 90's: Author. dis]. K.

Chetyrnadcat' punktov Vil'sona. Istorija SShA v dokumentah [Wilson's Fourteen Points. History of the United States in the documents], viewed: http://www.grinchevskiy.ru/1900-1945/chetirnadcat-punktov.php.

Civaoglu G. *New Kurdish Islamic Party Forms To Rival AKP in Southeast Turkey*, viewed: http://www.al-monitor.com/pulse/politics/2012/12/a-new-party-in-the-southeast.html.

Diplomaticheskij slovar' [Diplomatic Dictionary], 1948, viewed: http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_diplomatic/1124.

Houston C., 2008. *Kurdistan: crafting of national selves*, Indiana University Press.

Idiz S. 'The EU did you say?', *Hürriyet Daily News*, viewed: http://www.hurriyetdailynews.com/the-eu-did-you-say.aspx?pageID=449&nID=28474&NewsCatID=416.

Kudrjashova Ju. *Tureckij opyt dlja Kazahstana* [Turkish experience for Kazakhstan], viewed: http://www.ia-centr.ru/expert/1269.

'Kurdistan', *Jenciklopedicheskij slovar' Brokgauza i Efrona, V 86 tomah* [Kurdistan Encyclopedic Dictionary Brockhaus and Efron: In 86 volumes], 1890–1907, (82 t. i 4 dop.), SPb.

Kurdskoe okno v Evropu [Kurdish window to Europe], viewed: http://umma.ua/ru/article/article/2012/11/10/16520.

Kurdy i kurdskij vopros [The Kurds and the Kurdish question], viewed: http://kurdistan2706.livejournal.com/2793.html.

McDowall D. A., 2004. *Modern History of the Kurds: Third Edition*, I. B. Tauris.

Sirija: kurdi vidvojovujut' avtonomiju [Syria: Kurds win back the autonomy], viewed: http://ua.euronews.com/2012/11/09/kurds-consolidate-while-war-rages-in-rest-of-syria/.

Zadonskij S. Reshenie kurdskogo voprosa v Turcii [The solution to the Kurdish question in Turkey], viewed: http://www.iimes.ru/rus/stat/2002/25-09-02.htm.

Надійшла до редколегії 17.05.2013

УДК 324 (477+477.62) «2012»

К. В. Черкашин
Донецкий национальный университет

ОСОБЕННОСТИ ПОВЕДЕНИЯ ИЗБИРАТЕЛЕЙ УКРАИНЫ И ДОНЕЦКОЙ ОБЛАСТИ НА ПАРЛАМЕНТСКИХ ВЫБОРАХ-2012

Рассмотрены особенности поведения избирателей Украины и наиболее густонаселённого региона страны – Донецкой области – на парламентских выборах-2012 с точки зрения «экологического подхода». Представлен анализ результатов голосования на уровне регионов, административно-территориальных единиц и избирательных участков страны.

Ключевые слова: поведение избирателей, электоральное поведение, выборы-2012, Украина, Донецкая область.

В соответствии с распространенными в нынешнее время и получающими всё большее распространение тенденциями демократизации политической сферы, поведение избирателей должно являться одним из ключевых факторов, формирующих политику государства. Именно поэтому изучение электорального поведения является одним из магистральных исследовательских направлений политической науки. Не секрет, что результаты голосований могут являться важным источником информации об обществе и государстве. С инструментальной точки зрения выборы и референдумы представляют собой массовые опросы по узкой тематике, приближенные к сплошным социологическим исследованиям. Итоги выборов в Украине дают много информации политологам, социологам и «политгеографам» о колебаниях общественно-политических предпочтений населения страны, её региональной структуре, расстановке политических сил и т. д. В этом отношении итоги прошедших недавно парламентских выборов-2012 не являются исключением.

Существует два основных исследовательских подхода к изучению поведения избирателей. Первый из них – бихевиоралистский или опросный, основным источником информации для которого являются данные массовых опросов (Galkin 1980, p. 24) [1, с. 24]. Главные достоинства этого подхода – возможность изучения мотивации поведения избирателей и особенностей политических приоритетов по различным (социальным, этническим, гендерным и другим) группам респондентов. Второй подход – «экологический» (это слово здесь используется в своём первоначальном значении – «изучение в зависимости от места проживания») – специализируется на изучении т.н. «реализованного» поведения избирателей, т.е. данных итогов голосований. Этот второй подход тесно связан с политической (электоральной) географией. Его основные достоинства: изучение фактического электорального поведения, а не заявлений о нём респондентов, которые могут не соответствовать действительности; а также возможности подробного изучения особенностей поведения избирателей в зависимости от территориальных, поселенческих факторов. Основной принцип «экологической школы» был сформулирован французским исследователем Ф. Гогелем: «любые научные исследования в сфере электорального поведения должны основываться на сопоставлении результатов выборов и факторов, которые могут пояснить эти результаты» (Galkin 1980, p. 36) [1, с. 36].

Данная работа выполнена в традициях второго –